

Transilvania în cărțile spaniole din Biblioteca Batthyaneum (secolele XVII-XVIII)

Ștefan TRIF (STANCIU)

Biblioteca Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Școală doctorală, domeniul Istorie
Library of “1 December 1918” University of Alba Iulia, Doctoral School, History
Personal e-mail: e_trif@hotmail.com

Transylvania in the Spanish Books of Batthyaneum Library (The 17th-18th Centuries)

The author attempts to analyse the historical, geographical, and religious items of information about Transylvania and the Transylvanian Romanians found in various Spanish books edited between the 17th and the 18th centuries which are part of Batthyaneum Library Collection. These historical data indicate the Spanish authors' interest in one of the princes of Transylvania, in the Transylvanian culture, history or inhabitants. Thus the research of these accounts brings forward new arguments in favour of a certain interest shown by the Spanish authors for this last bastion of Christianity, Transylvania being perceived as such in the above mentioned period of time. The investigation on the Spanish books preserved at Alba Iulia justifies the conclusion that the Catholic Church conduced to the emergence of a trend in favour of the Transylvanian Romanians and determined the portrayal of Transylvania in the Spanish works as well.

Keywords: Alba Iulia, culture, history, Catholic Church, princes of Transylvania, Spain, Dacia, Catholic Counter Reformation

În colecția de carte spaniolă din cadrul Bibliotecii Batthyaneum am identificat zece lucrări care, în paginile lor, cuprind diverse informații (sumare) despre Transilvania și locuitorii ei. Ca perioade cronologice aceste referiri se întind din perioada provinciei romane Dacia, din vremea lui Traian, până la sfârșitul secolului al XVII-lea. Informațiile au un conținut divers, întrepătrunzându-se știri din domeniile religiei cu cele istorice, geografice sau din categoria științelor auxiliare ale istoriei, ca medalistica. Urmărim în prezentarea noastră atât identificarea modului prin care aceste cărți au ajuns în Biblioteca episcopului Ignác Batthyány, dar și caracterul obiectiv sau subiectiv al informațiilor de natură istorică pe care aceste cărți le oferă.

O primă exemplificare o constituie lucrarea de sinteză, în cincisprezece volume, cu titlul *Historia General de la Iglesia desde su fundación, hasta el presente siglo*, care îl are autor pe Abatele Choisy. Între aceste volume ne-a atras atenția, în primul rând, volumul IV, în care se fac referiri la provincia Dacia și informațiile

afereente secolului al IV-lea. Lucrarea a fost tradusă din limba franceză în limba spaniolă, de Estevan Gazan, și publicată la tipografia lui Antonio Perez de Soto, din Madrid, în anul 1754. O ipostază interesantă este cea care redă situația politică dificilă a Imperiului Roman de Răsărit, în anul 379, când pe tron s-a urcat împăratul Theodosiu. Provinciile Tracia, Dacia și Iliria sunt prezentate ca fiind expuse năvălirilor populațiilor barbare, mai ales după moartea împăratului Valens și retragerea armatei sale: *La muerte de Valente, y entera derota de su Exército, dexaron expuestas la Tracia, Dacia, e Iliria*¹. Avem narată o secvență istorică din perioada de triumf al Creștinismului în Imperiul Roman, atunci când cei doi fii ai împăratului Iovian (363-364) au împărțit Imperiul Roman, atribuind conducerea, în partea de Răsărit lui Valens, iar în partea de Apus lui Valentinian². În Răsărit, lui Valens i-a urmat Teodosie I (379-395), care pe lângă dezideratele de factură religioasă³ s-a preocupat și de apărarea frontierelor în fața năvălitorilor barbari⁴, care amenințau Imperiul

dinspre zonele învecinate. În volumul al XV-lea din aceeași lucrare, în capitolul treizeci și șase se relatează, în contextul evenimentelor militare din anul 1683 dintre cele două Imperii Otoman și Habsburgic, numirea de către turcii ca principe al Transilvaniei și rege al Ungariei pe contele Emeric Thököly, după ce Mihai Apafi murise: *Deseaban aprovechase los Turcos de la Rebelion de Ungria, declarando al Conde Thekeli, Rey, y Principe de Transilvania, después de muerto Miguel Apafi. Habia atraído Thekeli a su Partido todos los Malcontentos de Ungria, casandose con la viuda del Principe Ragoski, hija del famoso Conde de Serin*⁵. Este redată situația dificilă de menținere a autonomiei Principatului Transilvaniei în fața expansiunii în creștere a Habsburgilor și măsura pe care a luat-o vizirul Kara Mustafa de susținere a lui Thököly în fruntea Principatului, pe care vizirul o vedea drept o zonă tampon⁶. După *ex-librisul* de pe copertă, ambele volume sugerează locul de proveniență al cărții, și anume colecția cardinalului de la Viena Christophor Migazzi, pe care episcopul Ignác Batthyány a cumpărat-o⁷.

O lucrare în care se prezintă viața și activitatea mai multor sfinți care au călătorit în Europa, Asia și Africa și al cărei semnatar era Fray Luys de Urreta (1588-1635), apărea la Valencia, în anul 1611, cu titlul *Historia de la Sagrada Orden de Predicadores, En los remotos Reynos de la Etiopia*. În primul capitol se vorbește despre *Bula* primului Papă al ordinului dominican⁸, Inocențiu al V-lea (ianuarie-iunie 1276), el fiind cel care a dat dreptul dominicanilor să predice în toate regatele și națiunile care se aflau sub ascultarea Papei. Între acestea erau menționate și regatele valahilor și nestorienilor; *Esta Bulla de Innocentio se corobora por un Breve autentico del Sumo Pontifice Nicolao Quarto, despachado el año 1288. cuyo principio es. Cum sit hora diei undécima. Donde dice el Pontifice que los religiosos Dominicanos yuan predicando por todos los reynos y naciones que nombra Innocentio, y añade el reyno de los Valakos, y de los Nestorianos*⁹. Prevederile Papei Inocențiu au fost preluate de către Papa Nicolae al IV-lea (1288-1292), în anul 1288. Relevanța acestei informații este cu atât mai mare cu cât perioada menționată în carte descrie o Transilvanie aflată în relații cu Scaunul Pontifical. Și asta cu atât mai mult cu cât știm că între anii 1210-1223, cistercienii erau deja prezenți în Transilvania, la Cârța, iar după 1234 misionarii dominicani au ajuns în Transilvania și chiar în afara limitelor teritoriale ale acesteia¹⁰.

O altă informație despre regiunea *Transilvania* ne parvine dintr-o lucrare biografică a Papei Pius al V-lea (1566-1572) semnată de Antonio de Fuenmayor, apărută în Madrid, în anul 1639. În capitolul al VII-lea se menționează atenția și rolul pe care acest Papă le-a acordat rugăciunii în biserică, dar și enumerarea unor sfaturi sau descrierea unor fapte desfășurate,

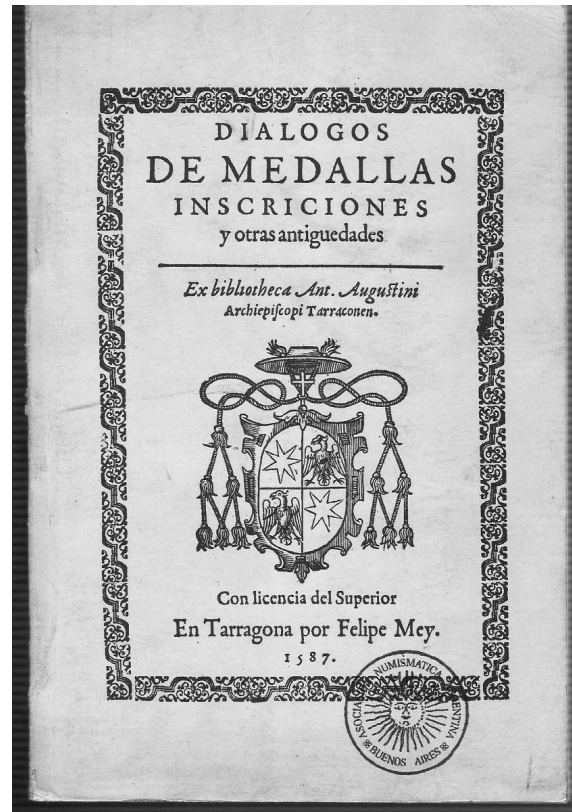
atât în Italia, Germania, Spania, dar și în regiuni mai îndepărtate precum Ungaria, Polonia, Prusia, Transilvania, Moscova, Orient, Cipru sau Indiile Occidentale¹¹. Perioada de pontificat a Papei Pius al V-lea coincidea în Transilvania cu o perioadă extrem de zbuciumată pentru confesiunea catolică, ca urmare a extinderii Reformei religioase¹² în majoritatea regiunilor ardelenene, ceea ce a dus în scurt timp la căderea Episcopiei catolice de Alba Iulia, a celei de Oradea și Cenad¹³. O revigorare părea să apară odată cu venirea în fruntea principatului a lui Ștefan Báthory (1571-1575), ulterior rege al Poloniei (1575-1586). Puțin după moartea Papei Pius al V-lea, ceea ce apare contradictoriu între relatarea mai sus prezentată în lucrarea lui Fuenmayor și realitățile ardelenene este faptul că Ștefan Báthory, în eforturile sale de a-i aduce pe iezuiți în Transilvania¹⁴ în anul 1579, a fost sprijinit mai mult de către cercurile catolice ale Societății lui Isus din Polonia decât din partea Papalității¹⁵.

Tot din sfera lucrărilor religioase, dar atente și la evenimentele istorice, ne-am oprit asupra unor informații despre Iancu de Hunedoara și Vlad Dracul oferite de Cristóbal Lozano, în partea a III-a, a lucrării sale intitulată *David perseguido, y alivio de lastimados. Historia Sagrada vestida, y adornada de varias historias, y memorables Exemplos*, apărută în Alcalá, în anul 1665. Subiectul principal al cărții este centrat pe identificarea unor exemple și pilde din *Biblie* și asocierea acestora cu fapte similare petrecute în viața unor personalități istorice sau anumite momente memorabile din istoria Europei. Astfel, în partea a III-a a lucrării, capitolul XXI este intitulat sugestiv *Pedeapsa pe care a dat-o Dumnezeu lui Saul pentru că nu a respectat jurământul făcut gabaoniților*. Autorul exemplifica pedepsirea unor principii europeni pentru încălcarea jurămintelor, chiar dacă au fost făcute față de necreștini. În acest sens, sunt prezentate victoriile obținute de regele Ungariei, Vladislau și Iancu de Hunedoara, împotriva turcilor. Aceștia din urmă, fiind prinși cu o altă campanie în Asia semnează pacea cu creștinii¹⁶. Cu toate acestea, cu asentimentul papei Eugenio, al cardinalului Cesarino, al Împăratului bizantin și cu ajutoarele mai multor principii europeni, între care este semnalat și Vlad Dracul (etichetat ca un soldat curajos și prudent pe timp de pace, dar și de război), creștinii reiau ostilitățile, deși principele valah a susținut să se aștepte depășirea iernii care se apropia: „[...] y assi Dracula Principe de Valachia, soldado valeroso, y muy prudente en paz, y en guerra, le aconsejo el Rey, que no se passase adelante en la jornada, menos de rehazerse de mas gentes, y dejar que pasaseen los frios del invierno”¹⁷. În aceste condiții, turcii se reorganizează și se retrag din Asia, cu o numeroasă armată opunându-se forțelor creștine. Într-o primă etapă, Iancu a obținut o victorie împotriva turcilor, ceea ce a făcut ca sentimentul de invidie să îi copleșească pe unii aliații

și să reia ostilitățile, fără a se ține cont de afirmațiile turcilor care îi reclamau pe creștini că au încălcat acordul de pace¹⁸. Următoarea confruntare a avut loc la Varna, în 10 noiembrie 1444. Cum se știe, ea s-a soldat cu un dezastru pentru armatele creștine, bilanțul arătând că însuși regele Ungariei Vladislav și cardinalul Cezarini și-au pierdut viața¹⁹. La finalul narațiunii, autorul spaniol subliniază că faptele relatate au fost un exemplu pentru ca toți principii să nu încalce jurămintele făcute, chiar și față de musulmani, pentru că Dumnezeu se supără și pedepsește „*Encarmiente, pues, todo Principes, y tome exemplo en Vladislao para no quebrantar los juramentos aunq se ayan hecho à un Turco; q es Dios à quien mas se ofende, y sabe vengar su enoja*”²⁰. Istoricul Camil Mureșan, în lucrarea sa dedicată lui Iancu de Hunedoara, a menționat că regele Vladislav era marcat de mustărări de conștiință în urma încălcării tratatului cu turcii²¹, în schimb cardinalul Cezarini ar fi afirmat că un jurământ făcut necreștinilor nu are valoare. Printre ultimele mențiuni, autorul spaniol din a doua jumătate a secolului al XVII-lea realizează și o descriere a momentului morții lui Iancu, iar spre finalul narațiunii sunt făcuți cunoscuți cei doi fii ai acestuia, respectiv Ladislav și Mathias.

Despre o altă campanie a lui Iancu de Hunedoara împotriva turcilor avem informații datorită lui Eusebio Gonzales, în lucrarea sa intitulată *Chronica Seraphica dedicada al excelentissimo señor Don Juan de Dios, Sylva, y Mendoza, Duque de Pastrana, y de el Infantado*, apărută la Madrid, în anul 1719. Gonzales menționează că Iancu a participat la campania antiotomană de la Belgrad, cu zece mii de călăreți, iar regele Ungariei cu douăzeci de mii „[...] *porque de tal fuerte alentò los desmayados animos de los Hungaros, y de todos los Principes del Congreso, que negociò con el Excelentissimo Señor Capitan General Juan Corvino de Huniades se ofreciese à poner en Campaña à expensas propias diez mil Cavallos, y à cuenta del Rey de Hungria Ladislao, veinte mil*”²². În cartea a II-a, din același volum, Iancu este prezentat elogios, între alte evenimente descrise de-a lungul a cincizeci de pagini, care relatează confruntările creștinilor cu turcii. Remarcabil rămâne și capitolul al XVIII-lea, prin prezentarea durerii pe care și-o manifestă călugărul franciscan Ioan de Capistrano la trecerea în neființă a lui Iancu de Hunedoara: *La muerte de Huniades llorò Capistrano aun con mas tiernas expresiones, que David la de Jonatàs; porque tenia altamente comprendida la falta, que en tal conyuntura bazia à las Armas Catholicas este grande Campeon de la Fe*²³.

Tot în contextul războaielor cu turcii, la sfârșitul secolului al XVI-lea și începutul celui următor, Transilvania apare în strânsă legătură cu figura istorică al pricipelui Sigismund Báthory. Acesta era descris sumar de către iezuitul și istoricului spaniol Iuano de Mariana, în tomul al doilea, din lucrarea

Sursă foto: http://mla-s2-p.mlstatic.com/dialogo-de-medallas-inscripciones-y-otras-antiguedades-19221-MLA20168909774_092014-F.jpg

JPG

Historia general de España. Autorul redă cronologic evenimentele istorice din partea de Răsărit a Europei, iar în contextul evenimentelor anului 1597 prezintă figura principelui Sigismund ca un oponent al turcilor, care a cerut sprijin financiar Împăratului de la Viena, Papei și regelui spaniol Filip al III-lea (1578-1621). Însă, ca urmare a faptului că s-a îmbolnăvit, Principele s-a retras la Praga, unde după câțiva ani moare de apoplexie²⁴. Putem cu ușurință constata o caracteristică comună a informațiilor care provin din lucrările spaniole despre Iancu de Hunedoara și Sigismund Báthory, aceasta fiind reprezentată de imaginea lor de luptători contra Imperiului otoman, un stat aflat în plină forță de expansiune, căruia statele europene printre care și cel spaniol, îi urmăreau cu îngrijorare evoluția. De asemenea, credem că un alt argument al interesului autorilor spanioli pentru Transilvania l-a reprezentat elementul catolic și Biserica catolică prezentă într-o regiune aflată, în ochii spaniolilor, la periferia Creștinătății.

O ultimă lucrare spaniolă în care se fac referiri la provincia Dacia aparține domeniului științelor auxiliare ale istoriei, respectiv numismatica, mai precis medalistica. Este vorba despre lucrarea lui Sebastian de la Quadra, intitulată *Dialogos de medallas, inscripciones, y otras antiguedades*, tipărită la Madrid, în anul 1744. După *ex-librisul* de pe pagina de titlu, constatăm

că lucrarea provine din aceeași colecție bibliofilă a cardinalului Vienei, Christophor Migazzi. Autorul, prin contribuția sa, arată un interes sporit pentru unele mărturii antice din vremea civilizației romane, prin prezentarea unor medalii din diverse perioade, inscripții și alte vestigii. În descrierea medalilor provenite din provincia Dacia, autorul precizează că acestea sunt reprezentate de o femeie bine îmbrăcată și care ține în mână un par sau băț, care la extremitatea superioară avea un cap de asin sau măgar²⁵. În alte ipostaze, preciza spaniolul, ca în Columna lui Traian sau în medalii din vremea sa, existau unele imagini care reprezentau capul de lup cu piele de leu, drept stindardul de luptă al dacilor. Aceste medalii Sebastian de la Quadra le descria și le identifica atribuindu-le atât teritoriului fostei provincii Dacia, cât și fostei provincii romane Panonia. Ceea ce nu am reușit în verificarea descrierilor acestor medalii de proveniență dacică a fost identificarea lor în planșele de la sfârșitul lucrării, unde ele erau ilustrate.

În afara acestor opere prezentate, care sunt în concordanță cu alte izvoare ale istoriei transilvănenilor, am identificat și două lucrări în care apar erori majore cu referire la acest teritoriu și anume confuzii între unele denumiri geografice. În acest caz, ne referim la confuziile create între numele de *Dacia* și cel de *Dania*, respectiv regatul Danemarcei. Un exemplu îl constituie contribuția spaniolului Damian Cornejo, care în partea a IV-a lucrării *Chronica Seraphica del glorioso patriarca S. Francisco de Assis*, apărută la Madrid, în anul 1698 prezintă imaginea unui prinț pe nume Enrique, moștenitor al regatelor Daciei, Suediei și Norvegiei “[...] *nacio Enrique Primogenito de los Reyes de Dacia, de Suecia, y Noreeergia* [...]”²⁶. Asocierea numelui de Dacia alături de celelalte două țări nordice pentru secolul al XIV-lea nu are nicio logică. Dimpotrivă, mama acestui Enrique era Marguerita de Waldemar (1387-1412), regina Danemarcei și a Norvegiei, iar tatăl lui era regele Haakon al VI-lea (Haquino în spaniolă) al Norvegiei (1340-1380). Mai trebuie menționat faptul că denumirea de Dacia apare numai la început de capitol, în două situații; însă în următoarele descrieri autorul va substitui termenul de Dacia cu cel de Dania. A doua lucrare care menționează eronat numele de *Dacia* îl are ca autor pe abatele Antonio de Heredia din Madrid. Acesta, în studiul său intitulat *Vidas de Santos bienaventurados y personas venerables de la sagrada religion de nuestro padre San Benito*, s-a concentrat asupra prezentării sfinților și al unor persoane religioase sărbătorite în lunile calendaristice din an. În tomul al III-lea, în descrierea evenimentelor din anul 716, spaniolul îl prezintă pe Sfântul Sebaldo ca fiind de origine nobilă, descendent al regilor din Dacia; [...] *Nació pues San Sebaldo de padres Gentiles, Reyes de Dacia, que por aquel tiempo aun no auia llegado la luz del Evangelio*

*a estas Provincias*²⁷. Informațiile existente despre acest Sebaldo, beatificat de către Biserica catolică sunt destul de lacunare; unele surse provin din mitologie, unde este descris ca fiind un nobil francez, în altele apare ca fiind fiul unui rege din Danemarca sau un student din Paris, care în noaptea nunții și-a părăsit mireasa, a călătorit la Roma, unde Papa i-ar fi dat misiunea de a evangheliza regiunea Nürenberg. Ceea ce astăzi se știe, este că pe data de 19 august acest sfânt este sărbătorit ca patron al orașului german Nürenberg, unde de altfel o biserică îi poartă numele. Legat de originea acestui personaj religios credem că dintr-o greșeală i s-a atribuit originea în Dacia, ca urmare a unei confuzii cu numele Dania. Deși aceste două lucrări nu aduc nimic nou legat de Transilvania, credem că ele sunt importante, prin faptul că indică cunoștințele autorilor lor (e adevărat, lacunare!) despre existența provinciei Dacia.

În încercarea de a concluziona, se cuvin menționate următoarele: aceste lucrări spaniole provin din colecția de carte a doi prelați catolici. Unele au aparținut cardinalului Vienei, Christophor Migazzi, de unde episcopul Ignác Batthyány din Alba Iulia le-a achiziționat și le-a adus în Transilvania. Fără dar și poate, în cazul de față, în încercarea de a surprinde prezența transilvănenilor în scrisul istoric spaniol, trebuie menționată existența unei singure viziuni istorice, și anume a celei catolice, explicabile ca urmare a faptului că ne raportăm la un spațiu, istoric și geografic, în care producțiile editoriale erau supuse unei severe cenzuri. Majoritatea acestor lucrări în care se regăsesc descrieri despre Transilvania aparțin domeniului religiei și în special din sfera confesiunii catolice. Dacă analizăm ponderea colecției de carte spaniolă din fondurile Bibliotecii Bathyaneum putem observa că informațiile legate de Transilvania sunt foarte puține ca număr și diversitate. Ele nu aduc ceva nou comparativ cu celelalte tipuri de izvoare, poate o nouă confirmare a celor cunoscute, așa cum este cazul imaginii apreciative lăsată posterității de calitățile de bun strateg ale lui Iancu de Hunedoara, ca apărător al Creștinismului.

Cu toate acestea, credem că noutatea pe care o aduc aceste lucrări constă în faptul că, în conștiința autorilor iberici numele acestei provincii a existat în spațiu și timp, de la provincia Dacia și reprezentările dacice de pe Columna lui Traian, până la descrierile Transilvaniei, de la sfârșit de secol XVII. Un alt aspect specific viziunii catolice poate fi pus pe seama mișcării Contrareformatoare, din timpul domniei lui Ștefan Báthori, care prin actele sale de așezare a iezuiților, în Transilvania, s-a dovedit a fi un susținător al catolicismului. Ca o ultimă observație, putem afirma că aportul scrisul istoric spaniol pentru istoriografia românească, vine în completarea susținerii existenței unor coridoare culturale între cele două regiuni, chiar dacă ele s-au aflat la periferia marilor centre culturale

europene ale vremii.

Note:

1. François Timoléon Choisy (Abad Choisy), *Historia General de la Iglesia desde su fundación, hasta el presente siglo. Escrita en Idioma Francés por el Señor Abad de Choisy de la Academia de Paris y traducida en Castellano por Don Estevan Gazan*, Tom IV, Madrid, En la Imprenta de Antonio Perez de Soto, 1754, p. 45, Biblioteca Batthyaneum, O2 IV 13, nr. inv. 7380.
2. A. A. Vasiliev, *Istoria Imperiului Bizantin*, Traducere și note de Ionuț-Alexandru Tudorie, Vasile-Adrian Carabă, Sebastian-Laurențiu Nazăru. Studiu introductiv de Ionuț-Alexandru Tudorie, București, Editura Polirom, 2010, p. 119.
3. Maria Georgescu, *Istoria Bizanțului*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2007, p. 66.
4. A. A. Vasiliev, *Istoria Imperiului Bizantin*, p. 120.
5. François Timoléon Choisy (Abad Choisy), *Historia General de la Iglesia desde su fundación, hasta el presente siglo. Escrita en Idioma Francés por el Señor Abad de Choisy de la Academia de Paris y traducida en Castellano por Don Estevan Gazan*, Tom XV, En la Imprenta de Madrid, Antonio Perez de Soto, 1755, p. 187, Biblioteca Batthyaneum, O2 IV 24, nr. inv. 7391.
6. Călin Felezeu, „Cadrul politic internațional (1541-1699)” în Ioan Aurel Pop, Thomas Năgler, Magyari András, *Istoria Transilvaniei* Vol. II (de la 1541 până la 1711), Cluj-Napoca, Academia Română Centrul de Studii Transilvane, 2007, p. 45-46.
7. Vizkelety-Ecsedy Judit, „Rarities of Hungarian printing history in the Batthyaneum”, în *Batthyaneum. Omagiu fondatorului Ignatius Sallestius de Batthyan (1741-1798)*, București, Editura Bibliotecii Naționale a României, 2011, p. 86; Andreea Mârza, „Achiziții de cărți în spațiul central-european”, p. 77-82.
8. Horia Vintilă, *Dictionarul Papilor*, București, Editura SAECULUM I.O, 1999, p. 116.
9. Fray Luys de Urreta, *Historia de la sagrada orden de predicadores, en los remotos Reynos de la Etiopia. Trata de los prodigiosos Santos, Martyres, y Confesores, Inquisidores Apostolicos de los Conventos de Plurimanos, donde viven nueve mil frayles: y de Bedenagli, de cinco mil monjas: con otras grandezas de la Religion del Padre Santo Domingo*, Valencia, En casa de Yuan Chrisostomo Garriz, 1611, p. 3, Biblioteca Batthyaneum, P2 V 9, nr. inv. 7580.
10. Șerban Turcuș, „Sfântul Scaun și ierarhia ecleziastică a românilor în secolul al XIII-lea. Perspective ecclesiologice și misionare”, în *Studii de istorie medievală și modernă. Omagiu profesorului Nicolae Edroiu, membru corespondent al Academiei Române*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003, p. 266.
11. Antonio de Fuenmayor, *Vida y hechos de Pio Quinto pontifice romano. Con algunos sucessos de la Christianidad del tiempo de su Pontificado*, Madrid, Por la viuda de Juan Bautista Tabano, 1639, p. 156, Biblioteca Batthyaneum, T2 VI 45, nr. inv. 9032.
12. Ioan-Aurel Pop, „Începuturile: Colegiul iezuit din 1579-1581”, în *Istoria Universității Babeș Bolyai*, Coordonator Ovidiu Ghitta, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2012, p. 15.
13. Radu Mârza, „Iezuiții în Transilvania [1579-1588]. (Considerații preliminare)”, în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca*, XXXIV, 1995, p. 150.
14. Ne referim la înființarea primelor școli iezuite, cum a fost cea de la Cluj, *apud* Ioan-Aurel Pop, *Începuturile*, p. 18.
15. Radu Mârza, *Iezuiții în Transilvania*, p. 151.
16. Christoval Lozano, *David perseguido, y alivio de lastimados. Historia Sagrada vestida, y adornada de varias historias, y memorables Exemplos*, Partea a III-a, Alcalá, En la Imprenta de Maria Fernandez, 1665, p. 337, Biblioteca Batthyaneum, U2 III 30, nr. inv. 9265.
17. *Ibidem*, p. 378.
18. *Ibidem*, p. 383.
19. Ioan-Aurel Pop, „Transilvania în secolul al XIV-lea și în prima jumătate a secolului al XV-lea (cca 1300-1456)” în Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, *Istoria Transilvaniei*, vol. I (până la 1541), Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român, 2003, p. 280.
20. Christoval Lozano, *David perseguido*, p. 383.
21. Camil Mureșan, *Iancu de Hunedoara*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Științifică, 1968, p. 101.
22. Eusebio Gonzales, *Cronica Seraphica dedicada al excelentissimo señor Don Juan de Dios, Sylva, Y Mendoza, Duque de Pastrana, y de el Infantado*, Quinta parte, Madrid, En la Imprenta de viuda de Juan Garcia Infançon, 1719, p. 125, Biblioteca Batthyaneum, Q2 III 24, nr. inv. 7732.
23. *Ibidem*, p. 181.
24. Iuano de Mariana, *Historia general de España, compuesta, enmendada añadida por el padre Iuan de Mariana de la Compañia de Jesus, Con el Sumario, y Tablas y ahora nuevamente añadido en esta ultima impresión por Don Felix Lucio de Espinosa y Malo, todo lo sucedido desde el año de mil y seiscientos y sesenta y nueve, hasta el setenta y ocho*, Tomo segundo, Madrid, Por Andres Garcia de la Iglesia, 1678, p. 375, Biblioteca Batthyaneum, Z2 III 21, nr. inv. 10152.
25. Sebastian de la Quadra, *Dialogos de medallas, inscripciones, y otras antiquedades*, Madrid, En la Oficina de Joseph Francisco Martinez Abad, 1744, p. 102-103, Biblioteca Batthyaneum, B3 IV 11, nr. inv. 10587.
26. Damian Cornejo, *Chronica Seraphica del glorioso patriarca S. Francisco de Assis*, Quarta parte, Madrid, Por Juan Garcia Infançon, 1698, p. 359, Biblioteca Batthyaneum, Q2 III 23, nr. inv. 7731.
27. Antonio de Heredia, *Vidas de santos bienaventurados y personas venerables de la sagrada religion de nuestro padre San Benito patriarca de religiosos, los quales han florecido en todas las congregaciones, que guardan la santa regla en todos los reynos, y provincias del mundo*, Tom III, Madrid,

Por Francisco Sanz, 1685, p. 268, Biblioteca Batthyaneum, N2 III 17, nr. inv. 7031.

Bibliography:

- Choisy, François Timoléon (Abad Choisy), *Historia General de la Iglesia desde su fundación, hasta el presente siglo. Escrita en Idioma Francés por el Señor Abad de Choisy de la Academia de Paris y traducida en Castellano por Don Estevan Gazan*, Tom IV, Madrid, En la Imprenta de Antonio Perez de Soto, 1754, Biblioteca Batthyaneum, O2 IV 13, nr. inv. 7380.
- Choisy, François Timoléon (Abad Choisy), *Historia General de la Iglesia desde su fundación, hasta el presente siglo. Escrita en Idioma Francés por el Señor Abad de Choisy de la Academia de Paris y traducida en Castellano por Don Estevan Gazan*, Tom XV, En la Imprenta de Madrid, Antonio Perez de Soto, 1755, Biblioteca Batthyaneum, O2 IV 23, nr. inv. 7390.
- Cornejo, Damian, *Chronica Seraphica del glorioso patriarca S. Francisco de Assis*, Quarta parte, Madrid, Por Juan Garcia Infançon, 1698, Biblioteca Batthyaneum, Q2 III 23, nr. inv. 7731.
- Felezeu, Călin, *The International Political Background (1541-1699)* în Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, AndrásMagyari, *The History of Transylvania*, vol. II (From 1541 to 1711), Cluj-Napoca, Romanian Academy Center for Transylvanian Studies, 2007.
- Fuenmayor, Antonio de, *Vida y hechos de Pio Quinto pontifice romano. Con algunos sucessos de la Christianidad del tiempo de su Pontificado*, Madrid, Por la viuda de Juan Bautista Tabano, 1639, Biblioteca Batthyaneum, T2 VI 45, nr. inv. 9032.
- Georgescu, Maria, *Istoria Bizanțului/ The History of Byzantium*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2007.
- Gonzales, Eusebio, *Cronica Seraphica dedicada al excelentissimo señor Don Juan de Dios, Sylva, Y Mendoza, Duque de Pastrana, y de el Infantado*, Quinta parte, Madrid, En la Imprenta de viuda de Juan Garcia Infançon, 1719, Biblioteca Batthyaneum, Q2 III 24, nr. inv. 7732.
- Heredia, Antonio de, *Vidas de santos bienaventurados y personas venerables de la sagrada religion de nuestro padre San Benito patriarca de religiosos, los quales han florecido en todas las congregaciones, que guardan la santa regla en todos los reynos, y provincias del mundo*, Tom III, Madrid, Por Francisco Sanz, 1685, Biblioteca Batthyaneum, N2 III 17, nr. inv. 7031.
- Lozano, Christoval, *David perseguido, y alivio de lastimados. Historia Sagrada vestida, y adornada de varias historias, y memorables Exemplos*, Partea a III-a, Alcala, En la Imprenta de Maria Fernandez, 1665, Biblioteca Batthyaneum, U2 III 30, nr. inv. 9265.
- Mariana, Iuoa de, *Historia general de España, compuesta, enmenday añadida por el padre Iuan de Mariana de la Compañía de Jesus, Con el Sumario, y Tablas y ahora nuevamente añadido en esta ultima impresión por Don Felix Lucio de Espinosa y Malo, todo lo sucedido desde el año de mil y seiscientos y sesenta y nueve, hasta el setenta y ocho*, Tomo segundo, Madrid, Por Andres Garcia de la Iglesia, 1678, Biblioteca Batthyaneum, Z2 III 21, nr. inv. 10152.
- Mărza, Andreea, „Achiziții de cărți în spațiul central-european. Cazul Ignác Batthyány”/ „Book Acquisitions in Central Europe. The Case of Ignác Batthyány”, în *Transilvania/ Transylvania*, 5-6, 2014.
- Mărza, Radu, „Iezuiții în Transilvania [1579-1588]. (Considerații preliminare)”/ The Jesuits in Transylvania [1579-1588]. (Preliminary Outlines), în *Anuarul Institutului de Istorie Cluj-Napoca/ The Yearbook of the Institute for History in Cluj-Napoca*, XXXIV, 1995.
- Mureșan, Camil, *Iancu de Hunedoara/John Hunyadi*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Științifică, 1968.
- Pop, Ioan-Aurel, „Începuturile: Colegiul iezuit din 1579-1581”/ The Beginnings: The Jesuit College, 1579-1581”, în *Istoria Universității Babeș Bolyai/ The History of Babeș Bolyai University*, coordonator Ovidiu Ghitta, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2012.
- Pop, Ioan-Aurel, „Transylvania in the 14th century and the first half of the 15th century (1300-1456)”, în Ioan-Aurel Pop, Thomas Năgler, *The History of Transylvania*, vol. I (until 1541), Cluj-Napoca, Institutul Cultural Român, 2003.
- Quadra, Sebastian de la, *Dialogos de medallas, inscripciones, y otras antiqúedades*, Madrid, En la Oficina de Joseph Francisco Martinez Abad, 1744, Biblioteca Batthyaneum, B3 IV 11, nr. inv. 10587.
- Urreta, Fray Luys de, *Historia de la sagrada orden de predicadores, en los remotos Reynos de la Etiopia. Trata de los prodigiosos Santos, Martyres, y Confesores, Inquisidores Apostolicos de los Conventos de Plurimanos, donde viven nueve mil frayles: y de Bedenagli, de cinco mil monjas: con otras gradezas de la Religion del Padre Santo Domingo*, Valencia, En casa de Yuan Chrisostomo Garriz, 1611, Biblioteca Batthyaneum, P2 V 9, nr. inv. 7580.
- Vasiliev, A. A., *Istoria Imperiului Bizantin/ The History of the Byzantine Empire*. Traducere și note de Ionuț-Alexandru Tudorie, Vasile-Adrian Carabă, Sebastian-Laurențiu Nazăru. Studiu introductiv de Ionuț-Alexandru Tudorie, București, Editura Polirom, 2010.
- Vintilă, Horia, *Dicționarul Papilor/ The Dictionary of Popes*, București, Editura SAECULUM I.O, 1999.
- Vizkelety-Ecsedy, Judit, „Rarities of Hungarian printing history in the Batthyaneum”, în *Batthyaneum. Omagiu fondatorului Ignatius Sallestius de Batthyan (1741-1798)*, București, Editura Bibliotecii Naționale a României, 2011.